

Ptičar.

(Povest. — Piše Basnigoj.)

II.

Počasi se je priplazil Tonček domov. Srce mu je zelo utripalo. Kdor ima slabo vest, ta se boji. Takoj v kuhinji je oddal materi sol in sladkor, tobak je pa nesel v sobo očetu. Ali že mati so ga prijemali, kje da je hodil tako dolgo. Ker se Tonček ni izgovarjal in šel v sobo, umolknil so mati, dobro vedoč, da se bosta z očetom pomenila, kaj in kako.

»Nate, oče, tobak! Sam sem ga izbiral in najdebelejši zavitek sem vam prinesel!« Tako se je hvalil Tonček in skušal preslepiti očeta.

»Ali te zato ni bilo tako dolgo, ker si tobak izbiral?«

»Rožič mi je dala Mina; tako le dolg je bil.« Tonček pokaže na mizi z rokami, kako velik je bil rožič.

»Vprašam, kje si bil toliko časa, ne pa kak rožič si dobil?«

»S Španovim hlapcem sva penice gledala v drenovem grmu. Gnezdo je še, mladiči so že izpeljani.«

»Meni se zdi, da sta nekaj drugega iskala v grmu, ne penic. Povej po pravici!«

»Nič drugega.« Tončka je zbadlo nekaj pri srcu, in beseda mu je zastala. Očetu se je zlagal. Ni se jim upal pogledati v obraz. Od mize se je obrnil in hotel iti proti klopi pri peči, da bi sezul natikače. Toda oče ga pogledajo in resno rečejo: »Tonček!«

»Kaj?« vpraša boječ deček in pogleda strahoma očeta. Ali hitro povese pogled. Oče ponové:

»Tonček, ti lažeš! Povej, kaj sta iskala s hlapcem!«

V Tončku se je zopet pričel boj. Nekaj mu je govorilo na srce: »Molči! Če poveš, da si izgubil denar, ne bo se ti godilo dobro. Oče te bodo s šibo. Le taji, kar se dá. Nalašč te izkušajo, ne vedó pa nič, saj te niso videli.« Nasproti se je pa oglašal drug, mil in proséč glas: »Tonček, pomisli, laž je greh. Povej resnico in priznaj krivico, očeta prosi, odpustili ti bodo.« Ali nasprotni glas je hudobno dražil Tončka: »Le povej, če hočeš biti tepen!« Ta glas je zmagal. Tonček je ponovil laž in odgovoril: »Saj sem rekel, da penice, nič drugega!«

Tedaj se je obrnil od njega angelj varih in bridko zajokal. Hudobni angelj se je pa smejal in režal ter ga hvalil, da je prav odgovoril. Ali ta hvala je bila malovredna. Zakaj oče so vzeli izpod stropa šibo — še sv. Miklavž jo je bil prinesel — in ta je iztirjala pravico. Tonček je jokal na ves glas, dasi ga ni tako zelo bolelo. Vzbudil je s kričanjem sestrico v zibki, da je tudi ta pričela jokati in nazadnje se je solzila še Rozalka, ki je zibala Urško. Kak nepokoj in koliko zdražbo napravi grda laž!

Mati so prišli v sobo in rekli očetu: »Ali se je lagal?«

»Kako pa! In kako trdovratno!«

»Neumnež ti, kaj lažeš? Španov nam je vse povedal, da si denar izgubil, in da sta iskala v grmu. Ali ti nisem rekla, da ne hodi z denarjem drugam, kakor v prodajalnico? Sedaj pa trpiš, prav ti je!«

Tonček je vzdihal in tiščal z glavo v peč. Sram ga je bilo in kesal se je, da ni slušal angelja variha.

»Ali boš kaj prosil odpuščenja očeta, ali nič?« vprašajo ga mati. »Le hitro od peči in skesano prosí, če ne . . .«

Počasi je šlo in debele solze so mu tekale po licih, ko je stal pred očetom in jecaje nekaj izgovarjal. Oče so mu drage volje odpustili in pristavili, da bi vsega tega ne bilo treba, ko bi bil takoj priznal krivdo in prosil odpuščenja. »Ker si denar izgubil, moraš vendar nekaj povrniti. Zato boš izbiral semensko žito; sicer bi lahko šel pod milo nebo; ker si pa tak, sedi za mizo in čakaj, da ti prinesó mati žita!«

Dolgočasno delo je bilo, ko je Tonček zrno za zrnom prebiral na mizi in ločil ljulko od pščenice. Ono je metal na tla — v smeti, to je pa zbiral na kupček, da se vseje in obrodi bogatega sadu.

Čudno je to, kaj ne: Ljulko je lahko ločil od pšenice, iz svojega srca je pa ni znal poruvati, ko mu je zasejal hudobni duh vanje ljulko — laži.

III.

O sv. Jakopu je bilo, jedno leto po tem dogodku. Tonček je hodil takrat prvo leto v šolo. S početka je bil pridren. Ni mu bilo kaj očitati. Pridno je pretezal in obračal abecednik, da ga je do poletja že pošteno obdrgnil. In ne samo obračal, tudi naučil se je nekaj iz njega. Staremu očetu je že prebiral imena svetnikov v pratiki. Ded so seveda poznali svetnike dobro po podobi, dasi niso znali brati. Izkušali so le Tončka, če res kaj zna, ali le iz glave bere in ponavlja, kar v šoli sliši. In nekoč se jim je res posrečilo, da so ga ujeli. Prebrala sta že več imen. Tonček pa ni imel nič posebnega veselja, da bi bil bral. Mikalo ga je iz hiše.

»Če tega-le prav prebereš, potem pojdeš, kamor ti je drago«, rekli so mu ded in pokazali rdečo gos v pratiki. Tonček hitro pogleda, vidi v besedi črki *a*, *r*, in nič ne pogleda in ne pomisli več; moško se odreže: »Raca.«

»Raca, bica-baca, ta pa ne velja. Kam gledaš? Ali se ne bere nad gosjo: »Martin?« Preslabo si pogledal. »Hitro storjeno, rado skaženo,« sedaj mi moraš še jednega prebrati za kazen, ker nisi dobro pogledal!«

Tonček je slovkoval počasi ime, potem je pa šel med tovariše, ki so bili svinjko na pašniku. Veselo je bilo tam. Dečki so vpili in preganjali kroglo-svinjko, »pastir« jo je zavračal in gonil v hlev — v jamico. Toda komaj jo je privabil blizu hleva, že jo je kdo udaril s palico, in svinjka je bila zopet v škodi. Tonček ni mogel sredi igre vmes. Zato je le gledal. »Pastir« je bil takrat Ažmanov Cene. Branil je svinjko, da se je kar potil. Nazadnje mu je bilo pa že odveč tako zastojno delo. Vrgel je palico in se razhudil, da ne bo več za »pastirja«. Dečki so se norčevali ž njim in mu

nagajali. Cene je pa pošepetal Tončku nekaj na uho, in hitro sta se izgubila oba od družbe.

»Zatoženka, zatožena!« kričal je zbor igralcev za njima. »Za ptiči gresta, le čakajta!«

Dečki so poznali Ceneta in hitro uganili, kam sta krenila s Tončkom. Cene je vedel po celem logu za vse srakoperje, senice, brinovke, kose in kar je še gnezdilo v logu.

Cene je imel štiri leta več kot Tonček. V šolo je hodil še vedno samo popoldne. Ni spraval tako daleč, da bi bil hodil z dopoldanskimi. Ni imel glave za uk, tako je sam pravil. Prebrisan je pa bil za nagajivosti in nerodnosti. Kadar se je vprašalo v šoli, kdo je to in ono naredil, glasilo se je vedno: Cene.

In tega Ceneta se je poprijemal Tonček; ali morda bo še bolj prav narobe: Cene se ga je držal kakor klop. Spoznal je naglo, kako gori Tonček za ptiče. Znal mu je govoriti in seveda tudi lagati — zakaj kdor mnogo govori, ta mnogo vé, ali mnogo laže. Vesel je bil, da ga je Tonček slušal. Imel je tovariša. Prijetnejše je, če sta dva, kakor če se mora sam klatiti po grmovju in plezati po drevju.

Pogosto Tonček ni mogel s Cenetom. Na tega ni pazil nihče. Očeta ni imel več, mati so pa delali od zore do mraka in služili pri ljudeh, da so ujeli kak krajcar. Ali Tonček je moral biti doma in le za nekaj časa se je smel iti razvedrit v družbo.

Ko sta dečka šla v log, pravil in lagal je Cene Tončku, da vé za kobilarje in da jih ima že ujete v kletki. Stara dva jih pa hodita še pitat. Tonček mu je verjel in ga prosil, naj mu jih pokaže.

»Ne«, pravi Cene, »danes ne. Jutri popoldne pridi sem-le, potem greva pogledat!«

»Popoldne moram v šolo«, ugovarja Tonček.

»Moraš? Ne bodi neumen! Ali ni bolj prijetno v logu, kot v šoli? Saj ti ni treba vsak dan hoditi. Učitelj ne bode vedel nič, doma tudi nič, kje si bil, in vse bo dobro. Kar pridi gotovo, ne bo ti žal. Če izostaneš enkrat iz šole, kaj pa to? Saj pravijo: „Enkrat, nobenkrat.“

Tonček mu je še dolgo ugovarjal, ali slednjič se je udal. Vrnil se je domov. Po poti mu je očitala vest, da ne bo prav, če se gre potepat in ne v šolo. Ali vedno mu je prihajalo na misel: »Enkrat, nobenkrat«. Zato je prišedši do doma tako sklenil, da gre drugi dan gledat kobilarje in ne pojde v šolo.

Ko je drugi dan Tonček odkosil, oprtal je hitro torbico in hotel takoj oditi.

»Kam se ti mudi tako?« vprašajo ded in pogledajo na uro. »Še pol ene ni, ti že hočeš iti! Preberi še enkrat, kar so ti v šoli ukazali. Ko udari pol, potem le pojdi!«

Ded in vsi domači so odšli na polje, le Tonček, Rozalka in Urška so bili doma. Toda Tončku so preveč zbegali glavo kobilarji. Gledal je v knjigo, gledal. Ali videl ni menda nobene črke; v same rumene kobilarčke so se izpremenile besede. Nekaj časa je sedel pri knjigi, ali zdela se mu je četr

ure neznansko dolga. Pogledaval je na uro; zdelo se mu je, da veliki leseni kazalec kar stoji. Zato je vstal izza mize in šel k uri ter potolkel po leseni omarici stare ure. Ta se je menda res zbala Tončkove jeze in udarila je pol ene. Tedaj je bil prost in smel je iti v šolo — k Cenetu.

Ko pride Tonček na dogovorjeno mesto v logu, Ceneta še ni bilo. Zato je legel pod grm v senco in nepotrpežljivo čakal tovariša. Večkrat je vstajal, pogledaval na vse strani, poslušal, tudi požvižgaval — ali Ceneta ni bilo. V zvoniku je odbila ura eno, Ceneta še ni bilo. Kako rad bi bil tedaj Tonček v šoli! Nekaj ga je vleklo, naj steče proti šoli. Nekaj bo zamudil, ali bolje bo samo nekaj, kakor pa vse. Toda Tonček se ni dal ganiti. Nemirno je lomil vejice od grma in jih rezljal s pipcem, da bi mu hitreje potekal čas. Upal je, da mora priti vsak hip Cene. Ali Tončka je varalo upanje. Čas se je vlekel, kakor sama večnost; v šoli ni bila nikdar cela ura tako dolga kakor v logu ena četrt. Tonček se je pričel jeziti na Ceneta in delal naklepe, kako ga bo plačal za to sleparijo. »Nič več ga ne pogledam«, bil je zadnji sklep. Vstal je in šel iz loga proti cesti kakor megla brez vetra. Vsakega človeka se je prestrašil in se ga ognil, če je vedel, da bi ga poznal.

Po poti prižene konjski kupec in mešetar Ulčar iskro kobilico. Vedel jo je kovat. Ko zagleda Tončka, nagovori ga:

»Fantič, kam greš?«

»Nikamor.«

»Če ne greš nikamor, pojdi z mano, da boš branil muham. Dam ti krajcar, ná.«

Tonček je segel po denarju in drage volje šel z Ulčarjem. Sedaj je imel dober izgovor, ako bi ga kdo vprašal, kje da je bil med šolo. »Muham sem branil«, odrezal bi se na kratko, in moral bi vsakdo molčati. Med potjo je odrezal v grmu dve veji in moško šel za kobilico.

Pri kovaču je pelo kladivo po nakovalu, iskre so pršale na vse strani. Meh je pa dihal v žrjavico, da je gorelo kakor v peklu. Tonček je bil vesel, da je smel v kovačnico. Res da je bil kovač Jurij hud mož, ki je zapodil vselej radovedneže od kovačnice in jim zagrozil s kleščami, češ, da jim poščiplje ušesa, ako ne gredó stran. Toda danes je prišel Tonček kovat z mešetarjem in zato je brez skrbi bival v kovačnici, dokler so se grele in varile podkve za kobilico.

Ko je umeril kovač Jurij zadnjo podkev, privzdignil je pomagač zadnjogo, Jurij je pristavil mizico, na kateri je imel klešče, žreblje, pile in kar je še rabil za kovanje. Primeril je podkev na rog. Tako se je prilegla, kakor bi bila zrastena z rogom. Jurij je bil izvrsten kovač. Nato je nastavil žrebelj. Ali predno ga je udaril, opozoril je Tončka: »Fant, sedaj pa le pazi na muhe! Če se mi izpodviije žrebelj in tako zakujem kobilico, vlekel boš ti z zobmi žrebelj iz noge! Slišal?«

Tonček se je iztegal po konju in mahal sedaj z levico sedaj z desnico ter odganjal obade in brenceljne, da ni bilo nobenemu obstanka na konjski koži. Ulčar, ki je dajal kruha kobilici, da je rajše stala, pohvalil ga je:

»Tonček, ti si dober muhavnik! Dam ti potlej še en krajcar.«

Komaj ga je pohvalil konjar, kar se oglasi za Tončkom: »I, ti nepridiprav, ti! Ali je tukaj šola?«

Tončku je padla veja iz rok. Izpoznal je dedov glas. Pogledal je krog sebe, in kjer je bila največja vrzel med dedom in ograjo, tam je švignil mimo njega in bežal, kar se je dalo. Slaba vest ga je pognala v beg. Deda bi se mu ne bilo treba toliko bati, in se ga tudi sicer res ni bal; toda danes

»Tonček je mahal sedaj z levico sedaj z desnico«

pa. Ulčar je kričal za Tončkom, naj se vrne. Tonček jo je pa drvil naravnost proti logu; v eni roki je držal klobuk, z drugo je poprijel torbico, da mu ni preveč odletavala na hrbtu.

Dedu je kovač zvezal vile, katere je zlomil na polju. V tem je pa zvedel ded od Ulčarja, kje da je dobil Tončka, in kako sta se pomenila, da bo branil muham. Ded je pomajaval z glavo in plačevajoč od popravljenih vil pet krajcarjev rekel kovaču in Ulčarju: »Da je fant tako zrel, tega nisem mislil.«

(Dalje prihodnjič.)

Stara tepka.

(Zimska podoba.)

Bilo je po tistem letu, ko so cerkev zidali. Huda zima je bila, da še stari ljudje niso mogli dosti takih pomniti. Sneg je padal, da se je drevje šibilo, in stare strehe so pokale. Že se je nebo zjasnilo, in ljudje so pridno razmetavali sneg raz pota in ceste. A zopet se je pooblačilo, in nov sneg je pokril stari. In to se je ponovilo večkrat tisto zimo. Ljudje so se greli pri pečéh in s strahom gledali, kaj prinese bodočnost.